

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ**

**FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ**

**Institut mezioborových studií Brno**

**Divácké násilí v Čechách a v zahraničí**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Vedoucí bakalářské práce:**

**PhDr. Ivan Nedoma**

**Vypracoval:**

**Tomáš Kubinčák**

**Brno 2010**

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Divácké násilí v Čechách a v zahraničí zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.  
Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 11. dubna 2010

Tomáš Kubinčák

## **Poděkování**

Děkuji panu PhDr. Ivanu Nedomovi, za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Tomáš Kubinčák

# Obsah

<b>ÚVOD</b>	<b>3</b>
<b>1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY DIVÁCKÉHO NÁSILÍ</b>	<b>4</b>
1.1 Vymezení pojmu diváckého násilí	4
1.2 Historie diváckého násilí	5
1.3 Typologie fotbalového diváka	6
1.4 Typologie fotbalového chuligánství	8
1.5 Ženy v chuligánském prostředí	10
1.6 Příčiny diváckého násilí	11
1.7 Vymezení agrese	12
1.8 Divácký dav	15
1.9 Hromadné chování	16
<b>2. FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ V EVROPĚ</b>	<b>18</b>
2.1 Anglie	18
2.1.1 Vývoj v 60. letech	19
2.1.2 70. léta v Anglii	21
2.1.3 Tragédie v 80. letech	22
2.1.4 90. léta	23
2.2 Německo	24
2.3 Itálie	25
2. 4 Polsko	26
2.5 Sovětský svaz	27
2.6 Rusko	28
<b>3. FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ</b>	<b>29</b>
3.1 Počátky českého fotbalu	29
3.2 Začátky fotbalového chuligánství v České republice	29
3.3 Moderní etapa v České republice	31

3.4 Legislativa diváckého násilí	32
3.5 Úmluva prevence diváckého násilí v Evropě	34
<b>ZÁVĚR</b>	<b>37</b>
<b>RESUMÉ</b>	<b>39</b>
<b>ANOTACE</b>	<b>40</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</b>	<b>41</b>

# Úvod

Sport je jednou z oblastí života, která získává stále větší celospolečenskou důležitost. Sport se stává sociálním jevem, který proniká do ekonomiky, výchovy, umění, je prostředkem hromadné zábavy a formou vyplňování volného času.

Právě ze sportovních her se stala důležitá masová podívaná a hromadná zábava, pro většinu populace. Převážná část populace ale nesportuje, její kontakt se sportem má tedy jen diváckou podobu. Sportovní diváci vytvářejí shromáždění, ve kterém spolu komunikují, vyměňují si názory, utvářejí své postoje. Mezi diváky může docházet ke střetům a konfliktům, z kterých vzniká i jeden společenský problém, a to divácké násilí. Většina negativních jevů související s diváckým násilím se týká fotbalu.

Divácké násilí, tedy výtržnosti a hrubosti páchané při sportovních utkáních, představuje problém, který se dotýká bez rozdílu nás všech. Proto se téma divácké násilí stává (či se již stalo) předmětem intenzivního mediálního, společenskovedního (psychologického, sociologického, pedagogického, politologického, bezpečnostně politického, kriminologického ad.), ale i politického zájmu.

Svoji bakalářskou práci jsem zaměřil na oblast, kterou je divácké násilí v Čechách a v zahraničí. Vzhledem k tomu, že je k tomuto tématu málo ucelených materiálů, budu vycházet i z vlastních zkušeností, kterých jsem nabyl při plnění služebních povinností v Praze u útvaru Speciální pořádkové jednotky Policie České republiky Krajského ředitelství hl. m. Prahy se při výkonu své práce s problémem diváckého násilí setkávám a zabývám. Cílem této bakalářské práce je zkoumání problematiky diváckého násilí v Čechách a v zahraničí, zejména v Anglii, Německu, Itálii, Polsku, Sovětském svazu a Rusku pomocí dostupných materiálů. Dále se pokusím vymezit základní pojmy, vysvětlit příčiny fotbalového chuligánství a projevy fotbalových chuligánů. Nejvíce se budu zabývat vývojem chuligánství v Anglii a to z důvodu, že zde fotbal i divácké násilí vzniklo. Dále porovnáám situaci v zemích západní a východní Evropy, kde se divácké násilí rozšířilo z Anglie. Na závěr popíši vznik, legislativu a prevenci v Čechách.

Mým cílem je analýza a popis vybraných oblastí sportovního chování, jež budu reflektovat pomocí literatury zaměřené na psychologii davů a sportovní diváctví. Dále užiji metodu komparativní a to při porovnávání chuligánství v jednotlivých evropských zemích.

# 1. Úvod do problematiky diváckého násilí

## 1.1 Vymezení pojmu diváckého násilí

Pro pojem diváckého násilí není vžita přesná definice. Většinou charakterizuje násilné nebo nebezpečné chování diváků v souvislosti se sportovními zápasy. Může se odehrávat na stadionech, v jejich bezprostředním okolí (nejčastěji ulice, nádraží, restaurace), nebo na trasách přesunu fanoušků. Divácké násilí je obvykle plánováno, má opakovaný či manifestační charakter a je realizováno relativně ohraničenou skupinou osob, jejichž jednotícím prvkem je sounáležitost s určitým klubem či národním týmem. Kromě vlastního násilí pod tento pojem spadají i další formy rizikového chování, jako jsou rasistické urážky, používání extremistické symboliky či chování ohrožující bezpečnost ostatních diváků, hráčů a rozhodčích (např. vyhazování předmětů na hrací plochu).

„Divácké násilí je jedním ze společenských fenoménů, který – ačkoliv jeho bezpečnostní relevance nedosahuje závažnosti např. organizovaného zločinu nebo terorismu – znamená znepokojující formu narušení veřejného pořádku. Nejedná se o jev zcela nový, v posledních letech však v České republice nabývají jeho projevy na intenzitě. S problémem diváckého násilí se potýká celá Evropa, takže se jedná o fenomén vpravdě mezinárodní, přičemž však nelze přehlédnout, že některé další země Evropské unie disponují efektivněji nastaveným systémem k prezentování a eliminaci problémů spojených s diváckým násilím.“<sup>1</sup>

„V posledních desetiletích se předmětem intenzivního mediálního, politického i akademického zájmu stala problematika fotbalového chuligánství i dalších negativních jevů spojených s fotbalem (rasismus, xenofobie apod.).“<sup>2</sup>

Fotbalové chuligánství je založeno na partách – tlupách, většinou mladých „příznivců“, kteří jdou na fotbalové stadiony s cílem vyvolat konflikt či bitku s jinými podobnými skupinami soupeřova týmu. „Celoevropským trendem patrným od 90. let 20. století je střetávání chuligánských skupin několika desítek či stovek zainteresovaných aktérů mimo bezpečnostně zajištěné fotbalové stadiony, většinou na sídlištích či na předem

---

<sup>1</sup> *Návrhy opatření k řešení problematiky diváckého násilí*. Policista č. 11/2008.

<sup>2</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 5 s.

vytipovaných místech, která jsou pro to ideální (např. místa v přírodě, hřiště, dálniční odpočívadla atp.).”<sup>3</sup>

„Chuligánské skupiny lze definovat jako poměrně stabilní a integrované skupiny s vysokou kohezí a homogenitou svých členů. Jednotliví členové těchto skupin mají i podobnou hodnotovou orientaci.”<sup>4</sup>

## 1.2 Historie diváckého násilí

Sportovní diváctví má stejně dlouhou a bohatou historii jako samotný sport. Hry, sportování a různé formy závodění byly orientovány i na diváky. „Veřejné hry a závodění byly brány především jako zdroj napínavé a vzrušující zábavy pro množství přihlížejících diváků. Diváctví bylo proto ve všech historických epochách neoddelitelnou součástí každé veřejně provozované sportovní činnosti ve formě her, závodů, turnajů a jiných soutěží. Mnohé sportovní soutěže a hry se dokonce konaly pouze za účelem pobavení široké divácké obce.”<sup>5</sup>

„Mezi první dokumentované případy násilných akcí diváků patří ty, které zahrnují divácké výtržnosti během her ve starověku.”<sup>6</sup> Pro příklad je možné uvést závažné divácké výtržnosti, které se udály v byzantské říši, kde se násilí ze stadionu přeneslo do měst a při kterém zemřelo 30 000 lidí. Tato událost je jednou z prvních dokumentovaných akcí, při které negativní divácké reakce bezprostředně vyústily do závažné celospolečenské akce. Dále můžeme nalézt divácké násilí ve středověké Evropě, kde však nebyly reakce tak velkého rozsahu a významu jako ve starověku a to z důvodu křesťanství, které potlačovalo veřejné hry a sportovní soutěže.

Od 12. století se začaly objevovat první zprávy o výskytu fotbalu ve Francii a později v anglických městech, kde tvořil stabilní faktor života. Začátky kopané, ale zahrnovaly jen nepříliš vážné boje mezi jedinci z nedalekých vesnic a měst, ve kterých docházelo hlavně k urovnávání nevyřízených účtů o pozemky, a míč tu hrál vedlejší roli. Tyto zápasy byly doprovázené častými pitkami, které ale končily vážnými zraněními a někdy i úmrtím zúčastněných.

---

<sup>3</sup> SMOLÍK, J. *Fotbalové chuligánství*. 1. vyd. Karlovy Vary: Vydavatelství & Nakladatelství Zdeněk Plachý, 2008, 16 s.

<sup>4</sup> SMOLÍK, J. *Fotbalové chuligánství*. 1. vyd. Karlovy Vary: Vydavatelství & Nakladatelství Zdeněk Plachý, 2008, 17 s.

<sup>5</sup> SLEPIČKA, P. *Sportovní diváctví*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1990, 11 s.

<sup>6</sup> SLEPIČKA, P. *Sportovní diváctví*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1990, 13 s.



Společnost ve 13. století neviděla nic divného ani zlého na těchto začátkách kopané. Podle Olivové (1979) neměla hra žádná pravidla. Šlo jen o rvačku o míč, při které bylo dovoleno všechno. I proto, že hra neměla určitá pravidla, docházelo k diváckému násilí a dokonce ke střetům mezi účastníky hry. Z tohoto důvodu se začaly objevovat první zákazy lidových her (zejména kopané).

Trvalo několik století než se fotbal stal mírnějším. Začalo to v 19. století jako výsledek urbanizace a industrializace. V té době se fotbal začínal stávat moderní hrou s pevně stanovenými pravidly, které vznikly na univerzitách a soukromých středních školách v Anglii.

Nová éra diváckého násilí začala až v 60. letech na Britských ostrovech. Jednou z hlavních změn v chování fotbalových fanoušků v 60. letech nastala se změnou povzbuzování. Fotbaloví fanoušci se více organizovali, při zápasech předváděli nacvičené zpěvy, chorály a slogany. Také začali se svým týmem cestovat na soupeřova hřiště. S tím se začaly objevovat i negativní jevy, kterými byly výtržnosti, vandalismus, rvačky atd. Postupně se začaly projevovat i jevy jako xenofobie, rasismus, antisemitismus a nacionální šovinismus. Tyto jevy byly realizovány organizovanými skupinami, které měly vnitřní hierarchii. Tento fenomén byl pojmenován „fotbalové chuligánství“. Někdy označován jako „britská nemoc“ (British Disease).

Tyto okolnosti fotbalového násilí v Anglii se později přesunuli také do většiny ostatních evropských zemí a to v průběhu 70. let. Někteří odborníci mají za to, že britský styl fotbalového chuligánství exportovali fanoušci anglických týmů při zápasech v pohárových soutěžích a zápasů reprezentace v Evropě.

### **1.3 Typologie fotbalového diváka**

Každý týden chodí tisíce diváků na tribuny stadiónů a hal, aby shlédly různé sportovní soutěže. Ne všichni fanoušci však patří mezi fotbalové chuligány. Chuligán (hooligan) je slovo, které vzniklo v 19. století v Londýně podle irské imigrantské rodiny jménem Hooligan či Houlihan, která se projevovala negativně vůči svému okolí a proslula svým neurvalým chováním. Důležité je proto odlišení ostatních osob od fotbalových chuligánů, které sledují fotbalová utkání. Dají se vymezit na tři velké skupiny:

- a) fotbaloví diváci
- b) fotbaloví fanoušci

### c) fotbaloví chuligáni

**Fotbalového diváka** je možné označit jako pasivního pozorovatele hry, který není ovlivněn rivalitou obou týmů a zápas sleduje zcela neutrálně. Nechodí jen na fotbalová utkání, ale i na jiné sportovní hry. Zajímá ho hlavně výsledek a děj utkání, proto není spjat s žádným klubem, jehož symboly by nosil. Jeho nezaujatý pohled zvyšuje ovšem objektivní hodnocení hry i jednotlivé výkony sportovců. Není vždy přítomen na stadionech, ale sport sleduje často „pasivně“, zprostředkovaně z různých médií (televize, internet, tisk, rozhlas atp.). Tím že nenavštěvuje všechny zápasy, nezná ani přesné rituály běžné pro fotbalového fanouška nebo chuligána. Přesto odchází po shlednutí spokojen a se silným prožitkem z průběhu hry.

**Fotbalový fanoušek** je ke kopané vázán prostřednictvím mužstva, klubu či konkrétního hráče. Díky identifikaci (ztotožnění) s týmem si přeje výhru svého mužstva a o to víc prožívá úspěchy i neúspěchy klubu. Fotbal je většinou jeho jediným oblíbeným sportem. Jeho identifikace s klubem se projevuje hlavně v podobě oblečení (repliky dresů, klubové šály, kšiltovky, trička, vlajky, odznaky apod.). Tento fanoušek používá pojem dělení na „MY“ (fanoušci klubu) a „ONI“ (fanoušci jiných klubů).

**Fotbaloví chuligáni** se sdružují ve skupinách, které tvoří většinou mladí militantně orientovaní jedinci. Přicházejí na fotbalové stadiony nebo do jejich okolí s cílem vyvolat konflikt či bitku s jinými skupinami soupeřova týmu. Na rozdíl od fanoušků se často ani neidentifikují s fotbalovým klubem, ale jen se svojí skupinou a proto se tyto skupiny (party, tlupy, gangy) vyznačují vlastními názvy. Některé jsou velmi dobře organizovány a nesjednocuje je jen klubové rivalství, ale i politické, rasové, náboženské, národnostní, regionální a sociální motivy. Odlišují se především streetwearovým oblečením oblíbených značek (Dr. Martens, UMBRO, Everlast, PitBull, Kappa, Nike, Adidas atp.), vlajkami, šálami s motivy typickými pro určitou skupinu, fanziny (z anglického fan – fanoušek a magazine – časopis), webovými stránkami (včetně působení v chatových diskusích), tetováním apod. Fotbalové chuligánství se objevuje i v textech některých hudebních skupin, zejména skinheadských a punkových. V některých případech fotbalového chuligánství je znát jeho propojení s organizovaným zločinem (řada chuligánů se pohybuje v kriminálním podsvětí bez vazby na fotbalové prostředí). „Bylo zjištěno, že chuligánské skupiny při cestách do zahraničí pašovaly drogy či jiné ilegální zboží nebo byly využívány pro majetkovou i násilnou

kriminalitu (vydírání, výpalné apod.).<sup>7</sup> Takto si totiž vydělávali na svoji činnost. Většinou však sloužili jako „pěšáci“ zločineckým korporacím. Tyto formy jednání, ale nejsou běžným atributem fotbalového chuligánství, jde spíše o výjimky.

Policie České republiky dělí návštěvníky fotbalových zápasů do následujících skupin:

- kategorie A – nerizikovní návštěvníci (fotbaloví diváci)
- kategorie B – méně rizikovní návštěvníci (fotbaloví fanoušci)
- kategorie C – velmi rizikovní návštěvníci (fotbaloví chuligáni)

Proč tedy diváci chodí na utkání?

a) přitažlivost hry je v napětí plynoucího z momentu rizika a náhody, promítající se do výsledku, a s tím možností dát volný průchod svému nadšení, zklamání atd.,

b) diváky přitahuje dramatičnost, otevřenost výsledku, dynamické změny v průběhu hry, která není závislá na přesném bodovacím systému,

c) některé skupiny lidí se přicházejí na stadión odreagovat a v případě nepříznivého průběhu zápasu hledat viníka, vyvolat konflikt (kdy jím může být druhá strana, rozhodčí, vlastní hráč, který nesplnil očekávání),

d) důležitý je proces vytváření skupinových norem „spřízněných duší“, morálně závazných pro chování všech členů,

e) na diváky lze pohlížet jako na jedince, kteří se realizují ztotožněním se svým idolem a vyhledávající silné emoční prožitky úspěchů a nezdarů.

## 1.4 Typologie fotbalového chuligánství

Fotbalové chuligánství lze rozčlenit podle různých kritérií, např. podle způsobů jednání, terčů útoků, sociálních rolí, politizace gangů apod. Nejčastější formy jednání fotbalových chuligánů jsou:

- ❖ „vniknutí na hrací plochu,
- ❖ házení předmětů na hrací plochu (dýmovic, mincí atp.),
- ❖ výtržnosti (potyčky s policií, pořadateskou službou atp.),

---

<sup>7</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 14 s.

- ❖ vandalismus (vytrhávání sedaček, jejich pálení, ničení příslušenství na fotbalovém stadionu atp.),
- ❖ konflikty s užitím verbálního i brachiálního násilí (vůči chuligánům, fanouškům a divákům soupeřova týmu, vůči hráčům vlastního/soupeřova mužstva, rozhodčímu, pořadatelské službě, policii, představitelům fotbalového klubu, managementu atp.).<sup>8</sup>

Rasistickými projevy fotbalových chuligánů jsou např.:

- ❖ hlásání rasistických názorů na hráče černé barvy pleti (např. „černí nemají žádnou výdrž“, „černoši neumí hrát v bahně, při sněžení či při ztížených povětrnostních podmínkách“ apod.), které jsou v rasistické scéně ustálenými stereotypy,
- ❖ rasistické nadávky, znevažující projevy (bučení či pískot při kontaktu takového hráče s míčem, vydávání opičích skřeků na hráče tmavé pleti, házení banánů, slupek od banánů či buráků na černochoy, což má naznačit, že jsou to opice apod.), výhružky či přímé fyzické útoky vůči hráčům odlišné barvy pleti,
- ❖ užívání rasistických hesel (včetně jmen známých rasistů), chorálů a symbolů, ať již verbálně anebo na transparentech, v chuligánských tiskovinách či na jejich internetových stránkách, včetně chatů (časté je i užití nacistických a neonacistických motivů, které implicitně obsahují rasistické prvky).

Z výše uvedeného rozdělení je možné obvodit, že chuligánské výpady mohou obecně směřovat proti:

- ❖ chuligánům jiných mužstev a jejich majetku,
- ❖ aktérům hry (vlastním i protivníkovým hráčům a rozhodčím), fotbalovým funkcionářům či manažerům a jejich majetku,
- ❖ bezpečnostním složkám (státní, městské policii i soukromým bezpečnostním agenturám) a jejich majetku,
- ❖ lidem, kteří kritizují jednání fotbalových chuligánů (může jít i o fanoušky vlastního klubu, ale i o náhodně kritizující svědky chuligánských incidentů) a jejich majetku,
- ❖ osobám (a jejich majetku), které jsou v okamžiku útoku zcela nezúčastněné na fotbale a souvisejících chuligánských aktivitách.

Chuligánské gangy lze podle politické orientace rozlišit na:

- ❖ **apolitické chuligány** – nemají zájem o politiku, mohou, ale nemusí systematictěji odmítat rasistické i jiné politizující tendence ve fotbale, čímž by paradoxně vstoupili do politického prostoru,

---

<sup>8</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 15 s.

- ❖ **ultrapracvicové chuligány** – lze dále členit podle případného příklonu k jednotlivým proudům ultrapravic, což je s ohledem na komplikovanost ultrapravicového spektra v řadě zemí a k nejasnosti politických postojů mnoha chuligánů poměrně problematické,
- ❖ **ultralevicové chuligány** – v případě ultralevice lze vysledovat řadu různých ideových proudů, příklon k nim však může být nejednoznačný,
- ❖ **etnicko-regionalistické chuligány** – jedná se o příslušníky etnických menšin anebo obyvatele marginalizovaných regionů, kteří chuligánstvím chtějí přispět k etnickopolitické emancipaci minority anebo posílení pozice regionu, možné je propojení s náboženskou dimenzí či doplnění identity ultrapravicovou či ultralevicovou ideologií. Určení politické dimenze může být v řadě případů sporné, protože regionální rivalita je typická pro značnou část ligových fotbalových střetnutí,
- ❖ **náboženské chuligány** – chuligánským jednáním chtějí podpořit vlastní náboženskou skupinu, zpravidla vůči jiné. Není vyloučeno ani provázání s etnickou dimenzí náboženských sporů či doplnění identity ultrapravicovou či ultralevicovou ideologií.

## 1.5 Ženy v chuligánském prostředí

Mezi chuligány se vyskytují i ženy. Na základě výzkumů německého odborníka Güntera Pilze je možné určit čtyři typy žen vykytující se v chuligánském prostředí podle rolí, které hrají ve vztahu k fotbalovému násilí:

1. Ženy hrající aktivní roli v tematizování násilí. Ženy jsou v takových případech oběťmi násilí. Napadány jsou proto, že fotbal je považován za „mužskou záležitost“ a přítomnost žen v ochozech, či dokonce v kotlích je vnímána jako rušivá a „znevažující“.
2. Ženy hrající pasivní roli ve vztahu k násilnému jednání mužů, a tím je nepřímo posilují, protože je nepřerušují.
3. Ženy svým obdivem zvyšující násilné jednání mužů jako jejich „přívěsky“ na základě tradičních rolí pohlaví a sexistické socializace. Přestože tyto ženy přímo násilné jednání nerealizují, akceptují a nezřídka obdivují takové jednání u mužů. Přispívají i k eskalaci násilí (např. pořizují fotografie a videonahrávky násilných střetů „jejich“ mužů chuligánů, objednávají autobusy k vnějším výjezdům, slouží jako kurýrky k pronášení zakázaných předmětů na stadion apod.). Někdy platí i dluhy svých mužských partnerů. Důvodem k takovému jednání může být jak vlastní fascinace násilím, tak i fascinace sportovní mužností chuligánů.

4. Ženy samy realizující násilí, a to nejenom vůči ženám, ale i přímo vůči mužským chuligánům ze zneprátených gangů (Pils 2002).

## 1.6 Příčiny diváckého násilí

Objasňování příčin vzniku diváckého násilí je možné brát z pohledu psychologického, sociologického a sociálně-psychologického. Pohled psychologický se soustřeďuje na osobnost a sociální faktory, které na jedince působí. Psychologický pohled na divácké násilí byl vysvětlován agresivními sklony, temperamentem atp. Časem začal být odmítán, protože bylo zjištěno, že se mezi fotbalovými výtržníky pohybují lidé, kteří nemůžou být považováni za osoby sociálně nepřizpůsobivé a abnormálně temperamentní a násilnické. Sociologický a sociálně-psychologický pohled se zaměřuje více na jevy jako je kultura, sociální struktura a sociální prostředí, kde se chuligánské chování vyskytuje.

„Dle práce Wanna a kol. (2001), musíme vzít v úvahu to, že většina výtržníků:

- pochází z nižších sociálních vrstev společnosti,
- jsou nevzdělaní a mají špatné zaměstnání,
- vyhledávají vzrušující a nebezpečné situace,
- nevázaně ukazují svoji maskulinitu.”<sup>9</sup>

Tato práce (která ukazuje chuligány jako příslušníky nižších společenských vrstev) byla uspokojující jen určitou dobu, protože výzkumy zjistili, že velký počet osob pochází také ze středních i vyšších tříd společnosti. Problém diváckého násilí se nedá vymezit jen jako patologický jev v rámci určité společenské vrstvy. Nelze určit přímý vztah mezi diváckým násilím a sociálním prostředím, v němž chuligáni žijí.

Další příčinou diváckého násilí je příslušnost k subkultuře, resp. subkultuře mládeže. „Subkultura je pojem, který odráží určité odlišnosti uvnitř kultury jedné společnosti a to např. z hlediska teritoria nebo věku.”<sup>10</sup> Naplňuje též potřebu každého člověka někam patřit a mít zde slušnou pozici. Divácké násilí lze tedy považovat za deviantní subkulturu se značně specifickými normami a hodnotami, které se podstatně odlišují od norem a hodnot, které jsou přijatelné a uznávané v kultuře většinové.

---

<sup>9</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 21 s.

<sup>10</sup> KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 27 s.

Dle Glubera (1997) má subkultura mládeže ve společnosti tyto funkce:

- I. poskytuje „útočiště“ nesocializovaným jedincům,
- II. umožňuje komunikaci potřebnou pro výkon zájmové činnosti,
- III. ve své existenci subkultury umožňují realizovat a vyzkoušet nové a nevyzkoušené vzorce chování,
- IV. existence subkultury je zároveň symptomem takovýchto vzorců,
- V. existence subkultur může být pro společnost také zdrojem značných problémů (kriminalita, rasové bouře atd.),
- VI. subkultury mládeže jsou i vyjádřením míry demokracie a svobody ve společnosti.

Ze subkultury fotbalových chuligánů není dostatek empirických dat, proto jsou zajímavé údaje z nejnovější práce I. Macháta, která vychází z následujících hypotéz:

1. Páchání trestné činnosti není vyšší u vlajkonošů s nižším vzděláním než u těch, kteří mají vyšší vzdělání.
2. Vlajkonoši nekonzumující alkohol se výtržností na fotbalových stadionech straní mnohem častěji než ti, kteří jsou pod vlivem alkoholu.
3. Vyprovokovat konflikt přichází na stadion mnohem více vlajkonošů, kteří nedokáží ocenit výkon soupeře než v případě těch, kteří ho ocenit dokáží (Machát, 2004, 32 s.).

## **1.7 Vymezení agrese**

U diváka se ve velmi krátkém časovém úseku mohou objevit klidné, racionálně zvládané reakce a vzápětí může dojít k výbuchům projevů agresivity. Agresivní prvky v chování se objevují jako následek nezvládané emocionality, dynamiky očekávání, interpersonálních konfliktů, frustračních stavů. „Definovat agresi můžeme jako aktivitu směřující „k děláni“ něčeho nepříjemného někomu druhému, což znamená, že agresivní chování může mít širokou škálu projevů od verbálních způsobujících psychickou újmu až k fyzickému násilí. Lze se setkat s vymezením tří znaků agrese (Geen, 1990):

- a) agrese zahrnuje udílení škodlivých stimulů jedním organismem druhému,
- b) škodlivé stimuly jsou udíleny se záměrem poškodit oběť,

c) agresor očekává, že škodlivé stimuly budou mít svůj zamýšlený efekt.”<sup>11</sup>

Čermák dále po vyhodnocení stávajících poznatků a definic vymezuje „*lidskou agresi* jako „záměrné jednání, jehož cílem je ublížit jinému člověku“.

„Řada sportovních psychologů má za to, že agresivita v chování diváka se obvykle projevuje jako důsledek nezvládané emocionality, interpersonálních konfliktů nebo frustračních stavů. Rozlišují agresi:

- **vyvolanou emočním prožitkem**, který je situačně či anticipačně vystupňován do afektu vzteku či strachu (resp. i tzv. strachové agresivity)
- **instrumentální**, která nemá emocionální základ, je racionální, účelová, záměrná (provokace).

Divák sportovního utkání často prožívá frustraci z neúspěchu „svého“ týmu a překročí-li frustrační tolerance hranice, divák pociťuje vztek či strach a především vztek vede ke zvýšení agresivity. Divák pak ztrácí rozumovou kontrolu nad svým chováním.

Agrese se u diváka při sportovním střetnutí tohoto typu projevuje v několika stupních:

1. vnitřní psychické rozladění, resp. zvládaný „vnitřní vztek“, který tlumí a proto se navenek neprojevuje,
2. agresivita uvolňovaná v podobě slovního napadání okolních lidí, rozhodčího, hráčů
3. uvolňování nahromaděné psychické tenze do reakcí destruktivní povahy, rozbíjení předmětů, ničení zařízení,
4. brachiální reakce, přímé fyzické napadání diváků, rozhodčích, pořadatelů i sportovců.

Vystupují tudíž všechny typy projevů agresivity, jak je charakterizoval již A. H. Buss (1961):

- **přímá agrese** (střet s druhými lidmi, viníky i nevinnými)
- **nepřímá** (viz např. útok na prázdný autobus či šatny soupeře)
- **přenesená** (vybití se na předmětu, který nemá s podnětem agrese nic společného, ventilační účinky např. útok na benzinovou pumpu či na cestující ve vlaku)
- **odložená** (nelze-li se projevit bezprostředně, „schovává“ si to na pomstu při dalším sportovním utkání).”<sup>12</sup>

---

<sup>11</sup> SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 155 s.

<sup>12</sup> MIKŠÍK, O. *Hromadné psychické jevy*. Praha: Univerzita Karlova, 2005, 188-189 s.



Divácká agrese souvisí také s řadou příčin psychologické i sociologické povahy.

„Lze je schematicky rozdělit na příčiny mající vztah k:

- a) k situačním podmínkám v hledišti a na hřišti,
- b) k úloze sdělovacích prostředků,
- c) společenskému prostředí a sociálnímu začlenění diváka,
- d) ke specifickému prostředí sportu

Ze společenského prostředí má na možnost výskytu agresivních reakcí diváků vliv především:

- ❖ sociální deprivace rezultující z absence přiměřených sociálních vztahů ať již rodinných či vrstevnických,
- ❖ ekonomické problémy jako nezaměstnanost a s tím mnohdy souvisící pocit ztráty životních perspektiv,
- ❖ svou roli hraje i přílišná individualizace spojená s upřednostňováním osobního úspěchu za každou cenu,
- ❖ krize morálních hodnot,
- ❖ rozpad sociálních norem v procesu rozsáhlých celospolečenských změn,
- ❖ opakovaně mediálně předkládané násilné formy chování,
- ❖ normy maskulinity, které ve sportovním publiku, kde převládají muži, naleznou svou odezvu.”<sup>13</sup>

Podle L. Čírtkové (1996) tendenci člověka jednat agresivně zvyšuje:

- „provokující“ verbální i neverbální projevy (výsměch, urážky, postoje, gesta),
- existence znaků či scén prezentujících násilí,
- úspěch, který tímto jednáním dosáhl, event. schvalování agresivního jednání okolím,
- pocit sounáležitosti s agresivně laděným davem, situace konfrontační, soupeřivé, s prvky násilí,
- intoxikace alkoholem, drogami, léky.

---

<sup>13</sup> SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 166 s.

## 1.8 Divácký dav

Sportovní diváci docházející na významné sportovní události a významná sportovní utkání vytvářejí shromáždění jedinců, které můžeme z hlediska psychologie sportu považovat za případ davu.

„*Dav* je při tom chápán jako náhodné nebo úmyslné seskupení osob, které se v daném okamžiku nacházejí na stejném místě nebo se mu přibližují a které mají též předmět pozornosti. Dav nemá žádné organizační normy, ale uplatňují se v něm silné pudy a emoce nebrzděné žádnými ustálenými sociálními normami. Chování člověka v davu je do značné míry utvářeno mechanismy hromadného chování.”<sup>14</sup> Od davu je nutné odlišit publikum či diváckou skupinu.

V každém davu se nachází vůdce davu. Je to člen skupiny, který nejvíce ovlivňuje její činnost. Za vůdce se pokládají jedinci s vysokou sociální pozicí, kteří mají na ostatní členy výrazný vliv. Můžou být různé typy vůdců:

- **Neformální** může být jedinec ovlivňující ostatní, aniž ti si to výrazněji uvědomují. Autoritu získávají ze schopnosti ovlivňovat a řídit jiné a tím přispívat k naplňování cílů skupiny.  
– **Formální** je nominován na základě společenských požadavků a dosazován administrativní cestou.

Dále pod pojem „dav“ můžeme zahrnout dva zcela rozdílné, kvalitativně odlišné typy sociálního chování:

- hromadné afektivně impulsivní zachování se v odezvě na vyhrocené či extrémně emociogenní situační kontexty, davovou spontánnost (jako je vznik paniky, výtržností, poblouznění, spontánní euforie, agresivity),
- masová hnutí usilující o prosazování svých zájmů cílově orientovanou, situaci vyhrocující, organizovanou aktivitou zaměřenou proti stávající situaci či svému postavení v širší společnosti a podněcující k její radikální změně (stávky, demonstrace, hnutí odporu, vzpoury).

---

<sup>14</sup> SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 176 s.

Osoba, která se stává členem vzniklého davu, není jen pouhým pozorovatelem na konci davu, je náchylná jednat zcela jinak, než by jednala ve stejné situaci sama o sobě. LeBon prosazuje existenci jistého druhu tzv. „skupinové mysli“, „duše davu“, ve které určuje tři hlavní mechanismy:

1. **„anonymitu**, na jejímž základě jedinec prostřednictvím masy druhých nabývá vědomí neporazitelnosti a ztrácí smysl pro odpovědnost. Přesun odpovědnosti vede jedince k podřízení se nezvládaným tlakům jeho „rasového nevědomí“
2. **nákazu** vedoucí ke specifickému chování (např. výtržnickému rozbíjení oken), kterým jedinci obětují své osobní zájmy pro zájem kolektivní
3. **sugestibilitu** jako mechanismus vedoucí k nákaze. Primárnost takových sugescí pramení z racionálního nevědomí a má napomáhat tomu, že se dav chová homogenně. Podněty přicházejí rovněž od vůdců, ale ty se zdají lidem v davu mnohem méně důležité než ve skutečnosti jsou.”<sup>15</sup>

Ve své podstatě jsou sportovní divácké davové reakce přirozeným důsledkem sportovního boje a jsou jedním z hlavních motivů, které naplňují sportovní stadiony. Problém, který se ukazuje jako stále aktuálnější, spočívá v tom, že poměrně velmi často v davové situaci dosáhnou divácké reakce takové intenzity a především takové kvality, která je často neslučitelná s etikou sportovního prostředí a se všeobecnými normami lidské morálky.

## 1.9 Hromadné chování

Původní pojetí davu a davového chování je dále rozvíjeno současnou psychologií. V české psychologii se přechází od pojmu davu k termínu *hromadné chování*. Hromadné chování je provázeno psychickou zátěží hromadné povahy. Tento typ chování vzniká spontánně, nenadále a mívá obvykle krátké časové trvání i nečekané důsledky. „Diváci vystavení účinkům takovýchto situací pak mohou směřovat:

- a) „k sobě“ a mohou vytvořit soudržnou skupinu, pokud pociťují závislost na druhých a mají motivaci ke spolupráci (bojovat s jinými diváky),
- b) „od sebe“ jsou nezávislí jeden na druhém, v případě pocitu nezávislosti vlastního řešení zátěžové situace na aktivitě ostatních,

---

<sup>15</sup> MIKŠÍK, O. *Hromadné psychické jevy*. Praha: Univerzita Karlova, 2005, 31 s.

- c) „proti sobě“ a produkovat egocentrické postoje a chování, pokud jsou druzí považováni za překážku vyřešení vlastní situace.

Uvedené směřování souvisí s povahou zátěže, i s vnitřní soudržností souboru diváků a aktuálním psychickým stavem plynoucím z interakcí s ostatními, v nichž jsou diváci vystaveni psychické zátěži.<sup>16</sup> Proto se stále častěji můžeme setkat s asociálním chováním některých diváckých skupin.

Pro zjednodušení lze říci, že u sportovních diváků se vyskytují projevy hromadného chování ve třech formách (Dunnig et al., 2002).

1. „Nejčastější formou je stejnosměrné situační chování diváckého souboru podmíněné „psychickou nákazou“ shodného emočního vyladění. Zmíněné chování je většinou zbavené vnějších i vnitřních zábran a projevuje se jako spontánní bouřlivé oslavné reakce v případě úspěchu nebo agresivních reakcí v případě neúspěchu „vlastních barev“.
2. Další formou jsou náhlé jednorázové výskyty hromadného chování na základě jednorázové zátěže hromadné povahy. Bývají vyvolány katastrofou v hledišti (zřícení části tribuny, požár v hledišti) a zcela rozvrátí psychickou integritu osobnosti diváka. Následující hromadné chování je ovlivňováno sugestivním účinkem hromadného prožívání katastrofické situace.
3. Zvláštním případem je propojení postupného narůstání psychické tenze z nepříznivého vývoje utkání přispívajícího k emočnímu vyladění stimulovanému psychickou nákazou s náhlým výskytem extrémního podnětu (vstřelení branky, zranění oblíbeného hráče soupeřem), který se stane spouštěcím podnětem pro hromadné uvolnění psychické tenze a výbuch hromadného chování.<sup>17</sup>

---

<sup>16</sup> SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 176 s.

<sup>17</sup> SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 178 s.

## 2. Fotbalové chuligánství v Evropě

V této kapitole se pokusím popsat fotbalové chuligánství v Evropě, jeho vznik a historii v jednotlivých zemích. Fotbalové chuligánství se vyskytuje ve většině evropských zemí, kde byly největším vzorem angličtí chuligáni, a to ve výtržnostech, v násilí, v konzumaci alkoholu v den zápasu i v projevech nacionalismu, rasismu a xenofobie. Tyto prvky přebíraly v jiných zemích pomocí medializace těchto zápasů prostřednictvím televizních přenosů nebo tisku, ale také při výjezdech anglických chuligánů na pevninu při pohárových nebo mezistátních zápasech.

V ostatních zemích mimo Anglii má fotbalové chuligánství řadu „národních“ specifíků. Promítají se do něj tradiční mezistátní i vnitrostátní spory mezi jednotlivými etniky, městy, či regiony i další historicko-společenské determinanty.

Problémy s násilím na stadionu jsou ve větším měřítku v Německu, Itálii, Polsku, Sovětském svazu a Rusku. Začnu ale s kolébkou fotbalu a diváckého násilí v Anglii, kde v současné době k tak neblahým událostem nedochází.

### 2.1 Anglie

Vznik moderního chuligánství v Anglii spadá do počátku šedesátých let dvacátého století. Nelze ovšem vymezit přesné datum vzniku fotbalového chuligánství. „Jistým pomocným kritériem může být počátek organizovanosti radikálních fanoušků. Organizovanost byla předpokladem vzniku jednotlivých chuligánských skupin, které si kromě vazby na fotbalový klub utvořily i vlastní identitu a souhrnně vytvořily chuligánskou scénu.“<sup>18</sup>

Fotbalové chuligánství v Anglii lze rozdělit do určitých etap, které budou popsány v následujících podkapitolách. V první kapitole je popsáno fotbalové chuligánství v 60. letech 20. století. Druhá část se věnuje 70. létům, kdy se chuligánská scéna etablovala a profitovala. Třetí část z 80. let bude o největší tragédii na fotbalovém stadionu a následných bezpečnostních opatření. V poslední podkapitole je popsáno fotbalové chuligánství od počátku 90. let.

---

<sup>18</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 37 s.

Toto rozčlenění je však zjednodušující. Presentovaná etapizace má pouze pomoci k pochopení některých jevů provázaných s anglickým fotbalovým chuligánstvím. (M. Mareš, J. Smolík, M. Suchánek, 2004).

### 2.1.1 Vývoj v 60. letech

Vývoj subkultur předcházejících fotbalovým chuligánům byl ovlivněn i reakcí části anglické „dělnické“ mládeže na existenci hnutí hippies v 60. letech. V té době vzniká skupina *mods*, která má jako hlavní program nákup elegantního oblečení, návštěvy klubů, poslouchání hudby, úpravu vlasů apod. Byl zde kladen důraz na eleganci a úhlednost.

S konzumním způsobem života *mods*, nemohla držet krok část mladých z dělnických čtvrtí. Začalo docházet k rozporům uvnitř skupiny, a proto se část dělnické skupiny začala vymezovat. Důsledkem vymezování se a hledání vlastní identity byla i změna image. *Mods* se tedy rozdělili v polovině 60. let do dvou odlišných skupin. „Jedna skupina – tzv. umělecká škola či módní *mods* – vyvinula způsob oblečení, který stále více oslňoval, zatímco druhá – tzv. tvrdí *mods* či *gang mods* – vytvořila „vývojový předstupeň“ *skinheadské* subkultury. Jejich hlavním rozlišovacím znakem se staly krátké vlasy, obepnuté džíny (do té doby součást pracovního oděvu), šle přes kostkované košile a vysoké pracovní boty. Tyto prvky se později staly charakteristickými pro *skinheadskou* uniformu.“<sup>19</sup>

Další subkulturou, která ovlivnila *skinheads* i fotbalové chuligánství byli, tzv. *rude boys*. Tuto subkulturu formovala nezaměstnanost a sociální situace ve Velké Británii. Skupiny *rude boys* vznikaly všude, ale hlavně ve velkých městských aglomeracích. Skupina byla ovlivněna přistěhovaleckými vlnami, především jamajskými a dalšími karibskými imigranty a inspirovala i první *skinheads*.

*Skinheads* se objevují přibližně v roce 1967 a stali se typickou subkulturou konce 60. let (M. King, M. Knight, 1999). Nejdříve se jim říkalo *hard-mods* nebo *boot-boys*. Jednalo se o nepolitické hnutí, kterému šlo o odlišení se od „lepší“ společnosti. Party se objevovaly ve všech větších městech po celé Británii. Životní styl byl založen na požívání alkoholu, na návštěvách koncertů, rvačkách a návštěvách fotbalových zápasů (kde docházelo k bitkám a násilí). Koncem 60. let se objevila nová forma *skinheadského* patriotismu namířená proti přistěhovalcům. „Pro *skinheady* byl a je typický krátký účes či zcela vyholená hlava, což je velice praktické z mnoha důvodů, ať již proto, že *skinheada* nelze chytit při potyčce za vlasy anebo kvůli tvrdšímu výrazu tváře.“<sup>20</sup> Došlo také ke změnám oblečení, které je odliší v davu,

<sup>19</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 43 s.

<sup>20</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 45 s.

neroztrhá se v běhu a zůstane vyžehlené a úhledné. Tuto potřebu naplňovala těžká bunda, armádní zeleň, pracovní džínsy, kšandy a těžká pracovní obuv, která byla vybavena ocelovou špičkou, takže se obuv proměnila často v nebezpečnou zbraň.

Pro příznivce uvedené skupiny byl jednou z dominantních událostí týdne fotbal. „Jeho popularita v Anglii vzrostla po vítězství národního týmu ve finále mistrovství světa v roce 1966.“<sup>21</sup> Zlepšené finanční poměry pracující mládeže umožnily vytvoření velkých skupin pohyblivých fanoušků, kteří na utkání cestovali především vlakem. „Skinheadi, kteří pravidelně podporovali fotbalový klub své městské části či města, se střetávali s příznivci hostujících mužstev.“<sup>22</sup> Bránili především své teritorium (okolí fotbalového stadionu, čtvrt' města atp.) před vpádem jiných part v den fotbalového utkání. Pokud ale bylo potřeba podpořit anglický národní tým, byla dočasně pozapomenuta i rivalita klubových příznivců.

Začaly se též formovat první velké skupiny skinheadů a mods, které doprovázely týmy jako Leeds United, Liverpool a Everton při jejich utkáních. „I velké fotbalové kluby jako Manchester United měly skupiny skinheads fans (v Manchesteru např. nazývané *Red Army*), jejichž počet dosahoval i několika tisíc. Bylo lhostejné, jestli šlo o jižní nebo severní klub, počet fanoušků vždy dosahoval minimálně několika set skinheads.“<sup>23</sup>

60. léta byla mnohdy charakteristická militantními projevy. Často se jednalo o reakce na průběh hry, na výroky rozhodčího atp. Běžné bylo vběhnutí na hřiště, ať už kvůli přerušení utkání nebo vyvolání boje s chuligány z opačného kotle. Rituální podobu nabyla konzumace alkoholu a chorály plné obscénností a vulgarismů, což vedlo k tomu, že se skupiny fanoušků pokoušely navzájem překřičet, než aby sledovali vlastní zápas. Na přepravu fanoušků se začaly vypravovat speciální vlaky, ve kterých rovněž docházelo k projevům vandalství a bojům.

Od druhé poloviny 60. let se jádra mladých výtržníků začala soustředit do skupin, které neměly spojitost s žádným týmem. Měli vlastní chorály, pokřiky, vlajky a další symboly. Členy nebyli jen skinheadi, ale i část militantní mládeže z „working class“ (pracující třída). Hrací dny využívaly ke konfrontaci s jinými skupinami chuligánů a fanoušků. Jejich nejoblíbenější zábavou bylo dobytí znepráteleného kotle a ukořistění co nejvíce jejich týmové výstroje. Při těchto bojích se zřídka objevovala vážná zranění.

V tuto dobu zásadním způsobem fotbalové chuligánství ovlivnila i média, která zprostředkovávala milionům diváků nejen incidenty na stadionech, ale i způsoby

---

<sup>21</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbalové chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 45 s.

<sup>22</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbalové chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 45 s.

<sup>23</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbalové chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 46 s.

povzbuzování fanoušků různých týmů. Incidentsy a výtržnosti se staly snadným soustem pro televizní kamery a ty dále přilákaly řadu dalších diváků. Také samotní chuligáni v nich našli vhodný prostředek pro své zviditelnění a širší propagaci.

„Koncem 60. let se tedy z fotbalového fandovství vyčleňuje fotbalové chuligánství.“<sup>24</sup>  
Z důvodů kvalitnější práce pořadatelské služby a policejním represím se násilí ze stadionů přesunulo do ulic a mimo fotbalové stadiony.

### **2.1.2 70. léta v Anglii**

V 70. letech vzniká specifická chuligánská subkultura, která opouští skinheadskou vizáž a začíná se orientovat na streewearové oblečení. Tato změna image ztížila identifikovatelnost bezpečnostním složkám, protože se fotbalový chuligán proměnil na sportovně vypadajícího mladíka s delšími vlasy, kteří se lišili od drsně vypadajících skinheadů. Zvyšuje se míra regionalismu, patriotismu a radikalismu, ale taky organizovanost a strukturovanost jednotlivých skupin.

V 70. letech je fotbalové chuligánství rozšířeným sociálním jevem, který se dostává do centra pozornosti britských oficiálních míst i fotbalových organizací. Za výtržnosti fanoušků dostávaly kluby vysoké pokuty a začala se jim zavírat hřiště, což ovlivnilo vyšší cenu vstupného, protože se musely platit náklady na opatření proti chuligánům, a tím se snížila návštěvnost na utkání. Samotným chuligánům hrozily pokuty a tresty odnětí svobody, které se s nárůstem chuligánství zpříšňovaly. Na stadionech se zesilovala bezpečnostní opatření v podobě budování bariér, monitorování fanoušků apod. Díky tomu skončilo období hlavních střetů na fotbalových stadionech. „Jak tvrdí M. King (1997), na přelomu 70. a 80. let bylo již velice obtížné vyvolávat střety mezi jednotlivými skupinami přímo na stadionech a dobýt „kotel“.“<sup>25</sup>

V 70. letech se některé skupiny začaly politizovat ve směru k pravicovému extremismu a to především kvůli příznivcům britské ultrapravicové Národní fronty v jejich řadách. Tato ultrapravicová organizace se pokoušela prezentovat své postoje v den utkání za pomoci rasisticky orientované části publika. Terčem se stávali hráči s černou barvou pleti. Objevují se slogany, pozdravy (hajlování) a symboly související s nacismem a neonacismem.

---

<sup>24</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 48 s.

<sup>25</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 50 s.



### 2.1.3 Tragédie v 80. letech

V Anglii se v 80. letech dostalo chuligánství na svůj vrchol, kdy kulminovalo ve své problematičnosti a nebezpečnosti. Agresivní chování v Anglii i v celé Evropě přinášelo hrůzné následky. Mezníkem fotbalového chuligánství se stalo neštěstí na Heyselově stadionu v Bruselu v roce 1985. Při finále Poháru mistrů evropských zemí (PMEZ) mezi anglickým FC Liverpool a italským Juventusem Turín byl rozpoután anglickými *rowdies* masakr, který se odehrál v přímém přenosu. Při tomto incidentu v důsledku bitky, zřícení zdi či ušlapání přišlo o život 42 lidí a dalších zhruba 250 lidí bylo zraněno. Za bruselskou tragédii byly anglické fotbalové kluby vyloučeny ze všech evropských soutěží po dobu 5 let.

Přesto se utkání se zpožděním odehrálo a výsledkem bylo vítězství italského Juventus Turín. Následné analýzy tragédie odhalily, že příčin, které zavinily masakr, bylo více.

- **odplata** – britští fanoušci se chtěli pomstít za rok staré události v Římě, kde je Italové provokovali a bili,
- **přeplněné ochozy** – plno diváků se dostalo na stadion s falešnými lístky nebo přes nehlídané hradby,
- **fanoušci** – Angličané přišli opilí a chovali se jako zvěř, Italové je dráždili, házeli po nich betonové úlomky a jiné předměty,
- **alkohol** – kvůli opilosti nedokázali fanoušci rozpoznat rozsah tragédie, a tak pokračovali v šarvátkách místo toho, aby pomohli raněným,
- **policie** – malý počet hlídajících policistů. Ačkoliv byla policie včas varována, že může dojít k potyčkám, nenavyšila počty a tak zneprátelené tábory fanoušků hlídalo jen pět policistů, akci policie podcenila a na vývoj nereagovala pohotově,
- **stadion** – chátrající, rozpadající se tribuny se proměnily v nebezpečné a nekontrolovatelné bojiště,
- **UEFA** (Union Of European Football Associations, Evropská fotbalová unie) – nezvládla organizaci, především dovolila hrát na neodpovídajícím stadionu.

Na fotbalové násilí zareagovala i anglická vláda, která nařídila realizovat rozsáhlá protipatření vůči fotbalovým chuligánům. Byl nařízen úplný zákaz prodeje alkoholických nápojů během fotbalových zápasů, zavedení míst v hledišti jen k sezení, naistalováním monitorovacího kamerového systému na všechny stadiony a zavedení evidence chuligánů,

kterým byl zakázán vstup na stadiony. Díky těmto opatřením se při srovnání sezón 1984/85 a 1985/86 počet zatčených snížil o 51 %.

#### **2.1.4 90. léta**

Na začátku 90. let vypršel pětiletý trest pro anglické kluby. Na organizaci UEFA byl ze strany evropských medií a velkých měst s předními fotbalovými kluby zvýšen tlak, aby došlo k rozšíření evropské soutěže. Tato změna nastala v roce 1992, kdy se změnil Pohár mistrů evropských zemí na Ligu mistrů (Champions League), což umožnilo její rozšíření pro více mužstev. Při těchto utkáních mezi zahraničními kluby pak docházelo ke konfrontacím mezi chuligány jednotlivých zemí.

Výjezdy poskytovaly a poskytují fanouškům možnost pobytu v neznámém zahraničním městě, kde mohou holdovat alkoholu a provádět výtržnosti. Výsledkem také je, že chuligáni fotbalových klubů začali po Evropě navazovat kontakty s obdobně zaměřenými lidmi v zahraničí.

V Anglii je fotbal stále sportem číslo jedna, ale chuligánství, násilí a projevy rasismu ho stále poškozují. 90. léta jsou označována za období superchuligánství, z důvodů využívání moderních technologií. Chuligáni začali využívat mobilní telefony a internet k organizování svého násilí.

Fotbalové chuligánství je stále závažný společenský problém, kterým se zabývají i britské státní orgány. Vydávají zákony, podle kterých lze chuligány omezovat na osobní svobodě i trestat. Je to zákon o diváctví a zákon o fotbalovém výtržnictví. Obsahuje trest domácího vězení, který lze udělit i opakovaně. V praxi to znamená, že potrestaný tímto trestem musí zůstat v den zápasu doma. Platí zákaz vstupu na stadion, popřípadě se musí odsouzená osoba několikrát za den hlásit na příslušné policejní stanici. Pokud se jedná o mezinárodní fotbalový zápas, je dotyčný povinen odevzdat na policejní stanici cestovní pas. Od roku 1991 lze dále postihovat tři nové přestupky v souvislosti s fotbalovým chuligánstvím:

- vrhání předmětů na hrací plochu či aktéry hry,
- podílení se na rasových útocích či rasistických chorálech během utkání,
- vniknutí na hrací plochu bez povolení (Williams 2001).

Zkouškou Anglie v boji proti diváckému násilí a fotbalovým chuligánům bylo Mistrovství Evropy v roce 1996 pořádané právě Anglií. Toto mistrovství se neslo ve znamení vysokých bezpečnostních opatření a na základě tohoto nedošlo během šampionátu k větším incidentům a nepokojům.

## 2.2 Německo

Německá fanscéna se svým stylem již od svých počátků v 60. letech orientovala na velké vzory z kolébky fotbalu – z Anglie. Většina fanouškovských popěvů byly překlady anglických písní a první šály pro německé fanoušky byly vyráběny v Anglii. Přesto jsou Němci považováni za hlavní rivaly anglických chuligánů. V Německu se chuligánství začalo objevovat v 70. letech, běžným jevem se stalo v 80. a 90. letech. K prvnímu střetu mezi anglickými a německými rivaly došlo v roce 1987 v Düsseldorfu, kde angličtí chuligáni doplatili na svoji pověst.

Na území někdejší NDR v 70. a 80. letech 20. století chuligánské skupiny fakticky neexistovaly. V NSR vznikaly organizované chuligánské skupiny již v 70. letech a to při klubech FC Köln a Schalke. Nejobávanější skupinou se v 80. letech stala skupina klubu Borussia Dortmund, která měla asi 250 členů. K rozpadu této skupiny v roce 1988 přispěla úspěšná spolupráce klubu a policie, která uvěznila tvrdé jádro gangu.

Změna situace nastala po roce 1989 a to v souvislosti se znovusjednocením Německa. Ve východních částech SRN vlivem sociální situace dochází k radikalizaci mládeže. Ta se organizuje do chuligánských gangů. Gangy si brzy vydobily výsadní postavení na celoněmecké hooligans scéně a zároveň se staly velkým problémem pro Německý fotbalový svaz a policii.

Německá chuligánská scéna je často extrémně pravicově založena a v médiích je za to často kritizována. Za neonacistické chuligány však nelze označit všechny. Ty se nacházejí zejména ve východní části Německa, kde jsou projevy sympatií k tomuto politickému proudu poměrně časté. Existují dokonce chuligánské skupiny HOONARA, což je zkratka slov HOOLigans NAzis RAsist (M. Mareš, J. Smolík, M. Suchánek, 2004).

Ultrapravicové projevy jsou nejčastěji spojovány s používáním nacistické symboliky, což může být jak provokace, tak i vyjádření politického názoru. V Německu tak jako v Anglii bylo násilí vytlačeno ze stadionů do ulic, parků, nádraží atd. V současnosti má fotbalové

chuligánství spíše podobu adrenalinového sportu. I přesto dokážou němečtí fotbaloví chuligáni vyvolat násilí i při velkých sportovních akcích, jako např. mistrovství svět (MS) či mistrovství evropy (ME) v kopané.

Asi největší tragická událost se stala před zápasem v Lensu během MS ve Francii, kde němečtí chuligáni těžce zranili francouzského policistu Daniela Nivelu. Nivel se nacházel po útoku v kómatu, i když se jeho život nakonec podařilo zachránit, byl tak případ silně medializován, že byl hlavní pachatel útoku odsouzen k deseti rokům vězení.

Protože je v Německu divácké násilí bráno jako vážný společenský problém (zejména v boji proti pravicovému extremismu a násilí mládeže), je veden ze strany bezpečnostních složek i fotbalových klubů nekompromisní postup vůči fotbalovým chuligánům. Na stadionech plátí přísné podmínky, které upravují chování návštěvníků (zákaz prodeje alkoholických nápojů, používání pyrotechniky či závadné symboliky).

Německá policie člení fotbalové fanoušky do tří kategorií:

- A. fanoušci doprovázející svůj klub také při výjezdech do jiných měst a neprojevující se násilně
- B. osoby zabývající se pořádáním choreografických akcí během zápasů, schopní však v určitých situacích také násilných projevů
- C. chuligáni soustředící se na vyvolávání násilných střetů.

## 2.3 Itálie

Itálie je další zemí Evropy, kde má fotbal mnohaletou tradici. Na začátku 80. let byli také italští chuligáni spjati se subkulturou skinheads. Jejich zájmem bylo střetávání se ve rvačkách, napadání pouličních obchodníků afrického původu a návštěvy koncertů. I zde však éra skinheadů částečně odezněla.

V dnešní době se prezentují při zápasech italští *tifosi* (fanoušci) a radikálnější skupiny, tzv. ultras (ty lze označit jako fotbalové chuligány). Pro ultras je charakteristické vytváření atmosféry při zápasech, především v podobě chorálů, pokřiků, skandování a choreografických akcí, které se skládají z využití velkých vlajek, sektorových vlajek a transparentů. Příprava těchto akcí je složitá a proto má ultras skupina pevnou organizační strukturu. Ultras skupiny jsou v kontaktu s vedením samotného klubu jenž podporují, takže mají i jisté výhody např.

levnější vstupenky a možnost vyjádřit se k vedení klubu. Někdy se ale vstává, že ultras vyjadřuje své požadavky negativními způsoby (napadají vedení klubu nebo hráče, bojkotují některé zápasy atp.).

Od anglických chuligánů se italští ultras liší tím, že jsou více politizované, protože spojují fotbal a politiku, kdy během zápasů dochází k propagandě politických názorů. Politická orientace skupin je buď extrémně pravicová či extrémně levicová, ale lze se setkat i se skupinami, které se orientují jako antifašistické a antirasistické. Proti těmto skupinám začala rázně postupovat policie, a proto se ultras změnili na skupinu „anglického stylu“, kdy každý jednotlivec odpovídá sám za sebe, takže nemůže dojít k označení celé skupiny.

Zápis do černé kroniky italského fotbalu představuje březnový zápas z roku 2007 Serie A mezi Catanií a Palermem, při kterém byl „sportovními fanoušky“ zabit policista. To hlavní se odehrálo krátce po zápase mimo stadion Stadio Massimino. Utkání provázela spousta násilností, výtržností a výsledkem byla stovka zraněných a především smrt 38 letého policisty, který byl zasažen při bitce velké skupiny domácích fanoušků s policisty do obličeje podomácku vyrobenou bombou. V důsledku této tragédie byla v Itálii ten víkend zrušena veškerá ligová fotbalová utkání. Zabitý italský policista byl již 13. obětí násilí fotbalových fans v Itálii od roku 1962.

## 2. 4 Polsko

Rozmach fotbalového chuligánství v Polsku nastává v 90. letech 20. století, i když se v menší míře vyskytovalo již dříve. Radikální polští fotbaloví fanoušci, jsou mnohými označováni za současné nástupce britských *rowdies*, co se týče agresivity a intenzity nepokojů v souvislosti s fotbalovými utkáními. V dnešní době patří polští chuligáni k nejhorším v Evropě. V Polsku je divácké násilí značně rozšířené, což je dáno tím, že fotbalový chuligáni nejsou záležitostí pouze velkých a populárních klubů, ale i u málo známých celků z menších měst.

Polští fotbaloví chuligáni mají vlastní zásady chování, které shrnul Roman Zieliński, příznivec klubu Śląsk Wrocław a autor knihy *Pamiętnik kibica*:

- Starej se o to, aby na zápasy chodilo co nejvíce lidí. Sám víš, že raději budeš chodit do skupiny, která čítá několik set lidí, než do skupiny, ve které je jich jen pár desítek.
- Dělej všechno pro to, aby se druhové nestyděli nosit veřejně barvy vašeho klubu.

- Dělej si reklamu, jak jen můžeš. Vydávej časopisy, vezmi sprej a maluj po zdech.
- Nespolupracuj s policií, může se to obrátit proti tobě.
- Eliminuj v zárodku fanoušky lokálních klubů. Nestřp skupinu fanoušků jiného klubu ve svém městě.
- Navazuj kontakty s hráči tvého klubu. To vytvoří pevné pouto mezi vámi a klubem.
- Fandí vždycky, hlavně když tvůj klub prohrává nebo nemá nejmenší šanci na vítězství.
- Ovládej svůj strach. Když druhové poznají, že se nebojíš, necouvnu nikdy v krizové situaci.
- Nechovej se agresivně k „civilistům“. Tím si neupevníš autoritu, ani si nevynutíš uznání obyčejných lidí. Můžeš z toho mít jenom potíže.
- Na výjezdech se drž hlavní skupiny. Je to bezpečnější.
- Neudávej policii ty, od kterých jsi dostal do zubů. Situace se může jednou obrátit.
- Zůstaň co nejdéle pravým fanatikem.

Polským specifikem je navazování přátelských družeb (tzv. *zgod*) mezi chuligánskými skupinami z různých, často vzdálených měst. Mezi další specifikum patří, že při zápasech polské fotbalové reprezentace není udržován vzájemný smír mezi chuligánskými skupinami, tak jako smír mezi fanoušky v jiných zemích.

K fotbalovému násilí v Polsku, také přispívá velice špatný technický stav stadionů a jejich vybavení. Jen velmi málo stadionů odpovídá Evropským standardům, naopak jejich stav velmi tristní, což přispívá k rizikovým situacím. Běžné je, že nejsou nijak oddělené sektory domácích a hostujících příznivců, absence oplocení, povalující se kameny, cihly či železné tyče. Proto k nejčastějším formám projevů fotbalových chuligánů patří útok na zneprátený tábor přes hrací plochu nebo incident přímo na hrací ploše.

## **2.5 Sovětský svaz**

Již během 70. let 20. století vznikají na území Svazu sovětských socialistických republik (SSSR) organizovanější skupiny fanoušků, především v moskevské aglomeraci, Kyjevě, Leningradě a Minsku. Nešlo však o chuligánské gangy.

K diváckému násilí došlo v Moskvě během sezóny 1980/1981. Tento problém nemohl sovětský režim tolerovat, a proto začal fanoušky tvrdě postihovat. Zakázány byly sektory vlajkonošů, za provokaci bylo označeno nošení klubových suvenýrů či hlasité povzbuzování, ale také bylo bráněno výjezdům fanoušků.

Ani tyto zákazy však nezabránili nejhorší fotbalové tragédii sovětského sportu, která se stala při pohárovém zápasu UEFA mezi celky Spartak Moskva a nizozemským FC Haarlem. Při голу Spartaku došlo na tribunách k tlačenci, která podle oficiální zprávy stála 66 lidí život, ale neoficiálně se mluvilo o třech stovkách mrtvých. O incidentu bylo v rámci SSSR zakázáno uveřejňovat jakékoliv informace. Došlo jen k dalšímu utužení represí.

Situace fanoušků se zlepšuje v druhé polovině 80. let 20. století. Příznivcům byly opět povoleny dřívější aktivity – nošení klubových symbolů a suvenýrů, věšení vlajek, zpěv chorálů a skandování pokřiků.

## **2.6 Rusko**

Po rozpadu SSSR dochází k prudké stagnaci u fotbalových utkání. Rapidně klesají počty fotbalových příznivců, kteří navštěvovali utkání svých oblíbených týmů. Změna nastává v druhé polovině 90. let 20. století, kdy vzniká první čistě chuligánská skupina Flint's Crew sdružující chuligány Spartaku Moskva. Jako reakce na násilnosti těchto členů začaly vznikat chuligánské gangy i při dalších ruských klubech, takže opět narůstá divácké násilí na fotbalových utkáních.

Členové chuligánských skupin se oblékají tak, aby nebyli poznati, takže nenosí klubové symboly, ale preferují nenápadné, převážně sportovní oblečení dražších značek. Tuto taktiku převzali od chuligánů z Anglie. Nedochází jen ke střetům mezi různými chuligánskými skupinami, ale také k útokům na cizince z důvodu velkého množství extrémních nacionalistů v řadách chuligánských gangů. Zejména na tržištích, kde se nachází velké množství osob kavkazského původu.

## 3. Fotbalové chuligánství v České republice

### 3.1 Počátky českého fotbalu

„Dějiny české kopané začínají roku 1535, kdy vyšel v Praze spisek rad, kde je mimo jiné doporučováno hrát pro zdraví míčové a jiné hry. „Pěstění těla“ a stavbu hřišť ve školách doporučoval ve svých dílech i Jan Ámos Komenský. Tělesná zábava však byla vesměs výsadou šlechty a jejích vojsk, což mohla změnit až rok 1848, kdy došlo k pokusům, bohužel neúspěšných, zavést do škol tělovýchovu. Netrvalo však dlouho a přes kanál La Manche se převalila vlna fotbalového nadšení. Mladí kluci si nacházeli kus místa a s vervou kopali do míče. První zmínka o tréninkovém utkání pochází z Roudnice datovaná rokem 1887. O pět let později vyšla první fotbalová pravidla a o sedm let později vznikl první klub AC Královské Vinohrady (M. Jenšík, J. Macků, 1997).

1895 vznikly dva nejslavnější české kluby – Sparta a Slavia. Český fotbalový svaz byl ustaven v roce 1901 a od roku 1906 se stal členem Mezinárodní federace fotbalových svazů (Fédération Internationale de Football Association – FIFA, J. Sommer, 2003).

První fotbalová soutěž se zrodila roku 1896. Ale uběhlo ještě poměrně mnoho let, než se fotbal stal plnohodnotným a všude uznávaným sportem. Ještě po několika desítkách let 20. století nebyly výjimkou školní poznámky odsuzující hraní této hry (M. Jenšík, J. Macků, 1997).<sup>26</sup>

### 3.2 Začátky fotbalového chuligánství v České republice

„Již od počátku vývoje kopané na českém území bylo možné v hledištích fotbalových stadionů slyšet nekorektní až vulgární kritiku rozhodčích, hráčů či pořadatelské služby a nadávky na příznivce soupeře či bylo možné pozorovat drobné potyčky mezi diváky.“<sup>27</sup>

Ve vývoji fotbalového chuligánství na českém území můžeme rozlišit dvě základní etapy:

První lze nazvat jako „pre-chuligánskou“, kdy po nástupu komunismu sloužilo dění v ochozech jako vymezení se vůči režimu anebo k vulgární ventilaci projevů lokálního a

---

<sup>26</sup> SMEJKAL, V. *Násilí na stadionech*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 7 s.

<sup>27</sup> MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrester & Principál, 2004, 130 s.



regionálního patriotismu. Šlo o nahodilé incidenty páchané jednotlivci či nekonzistentními skupinami.

Druhá etapa začíná od počátku 80. let 20. století, jako jistá „emancipace“ části mládeže. Ta se stala v normalizační době imunní vůči režimní propagandě, ale nebyla ochotna k protirežimnímu či zásadnímu polickému protestu, proto si svoji frustraci začala vybíjet přimknutím se k fotbalovým klubům. V hledištích z tohoto důvodu začala vzrůstat vulgarita a brutalita. Nejvíce u fanoušků Prahy, Brna, Olomouce a Ostravy, kteří začali doprovázet svůj tým. Na území československa z důsledku cenzury nebyly domácí problémy s fotbalovým chuligánstvím příliš medializovány, ale naopak bezpečnostními složkami tvrdě postihovány.

Zlomovým momentem českého fotbalového chuligánství se stal incident v červnu 1985, kdy spartanští příznivci při návratu z utkání v Banské Bystrici zdemolovali rychlík a způsobili několikasettisícovou škodu a průvodčí málem vyhodili oknem z jedoucího vlaku. Viníci byli potrestáni. Bezpečnostní složky se nyní začaly fotbalovým chuligánstvím intenzivněji zabývat. I přes snahu státního aparátu se tento problém nepodařilo potlačit, naopak počet násilných incidentů ve druhé polovině 80. let narůstal.

Na fotbalové chuligánství měla největší vliv změna politického režimu po listopadu 1989. Pád komunistického režimu přinesl i nárůst sebevědomí a agresivity chuligánů, což usnadnilo i nábor nových členů do hools-scény z dospívající mládeže. Fotbalové ochozy začali navštěvovat příslušníci skinheadské subkultury, která zažívala „boom“ co do počtu členů, tak násilných incidentů. Počátkem devadesátých let se zvýšila i organizovanost lidí v „kotlích“ a frekvence návštěv zápasů „svého“ týmu na cizích hřištích. Změnil se styl povzbuzování, který byl vizuálně a akusticky působivější, ale stále se v něm projevovaly rasismus a xenofobie.

Na rostoucí agresivitu příznivců reagují i fotbalové kluby a policie zvýšením bezpečnostních opatření, což vyžaduje nemalé finanční částky. Hostující fanoušci jsou striktně odděleni od domácích.

### 3.3 Moderní etapa v České republice

Především od počátku 90. let se Česká republika (ČR) řadí k mnoha zemím, ve kterých dochází k aktivizaci tzv. chuligánských skupin. S touto souvislostí se začíná hovořit o chuligánské subkultuře. Vznikla celá řada nejrůznějších chuligánských proudů, které se vzájemně ovlivňovaly. Tento vzájemný vliv potvrzují i samotní aktéři českého fotbalového chuligánství.

Utvářejí se stabilnější gangy s konzistentním členstvem, které se vymezují jako součást chuligánské scény a které se pravidelně zúčastňují fotbalových zápasů i bitek. Chuligánské skupiny se distancují od „fanouškovské“ vazby na fotbalové kluby a stejně jako v cizině si dávají vlastní názvy. Prezentují se především těmito formami: vniknutím na hrací plochu, házením předmětů na hrací plochu, házením předmětů na aktéry hry, výtržnostmi, vandalismem, konflikty s užitím násilí. Členy těchto gangů nejsou pouze příslušníci skinheads, ale i řada lidí ze střední třídy či ze středoškolského a někdy i vysokoškolského prostředí. Chuligánství vnímají jako atraktivní náplň volného času a „adrenalinový sport“.

Fotbalové gangy v ČR se zapojují do nejrůznějších násilností a výtržností, ale vzhledem ke zvýšeným bezpečnostním protiopatřením na stadionech je jejich akceschopnost omezená a proto se bitky odehrávají mimo stadiony. K jejich domluvě mezi zneprátelenými gangy slouží mobilní telefony. Bitky trvají zpravidla krátkou dobu, protože na místo přijíždí policejní jednotky. Tyto chuligánské incidenty se však netýkají pouze samotných chuligánů, ale mají i jiné cíle anebo oběti, byť někdy náhodné.

#### ***Uvedu jen pár případů:***

- Fotbaloví "fanoušci" klubu FC Brno vyhodili z jedoucího vlaku mladého muže, vojáka základní služby, který jel na dovolenou, zastal se spolucestující proti „rozvášněným fanouškům“ a kterého vzápětí přešel protijedoucí rychlík.
- Napadení vlaku chuligány Baníku Ostrava 15. 8. 1999, při kterém oběť, nic netušící žena, cestující ve vlaku utrpěla těžké zranění v obličeji poté, co ji zasáhl hozený kámen.
- Příznivci Sparty vytáhli od volantu řidiče autobusu, kterým se vraceli po zápase domů. Brutálně jej zbili, když důvodem jejich útoku bylo jenom napomenutí z jeho strany o slušnosti chování v autobuse.

Nejproblematictější jevem, který v posledních letech v ČR budí pozornost médií i bezpečnostních složek, jsou projevy politického extremismu vázané na fotbalové chuligánství, hlavně pak rasistické a neonacistické projevy.

### 3.4 Legislativa diváckého násilí

Mezinárodní legislativní rámec pro prevenci a potírání nevhodného chování při sportovních utkáních (především fotbalových) zajišťuje *Evropská úmluva* k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech (smluvní dokument Rady Evropy č. 120 dále jen Úmluva), přijatá ve Štrasburku v roce 1985. Česká republika přistoupila k Úmluvě v roce 1995, text byl publikován ve Sbírce zákonů č. 118/1996, částka 37. Na Úmluvu v současné době přistoupilo 38 evropských států.<sup>28</sup>

K monitoringu naplňování prevence byla zřízena Koordinační komise k diváckému násilí, jejíž sekretariát sídlí na Ministerstvu vnitra. Na naplňování Evropské úmluvy dohlíží Stálý výbor Evropské úmluvy.

Výbor vydává každoročně několik doporučení. „Některé doporučení mají obecnější platnost, např. doporučení proti rasismu, k problematice plotů okolo hracích ploch, k tzv. tickotingu (způsoby distribuce vstupenek), k problematice pořadatelské služby či k organizaci preventivních aktivit.“<sup>29</sup>

Řada zemí disponuje speciální legislativní úpravou týkající se fotbalových trestných činů nebo stanovami zákonných požadavků na organizátora zápasu nebo na diváka.

V České republice se problematika řídí obecně závaznými předpisy, speciální zákon neexistuje. Jednotlivé projevy je však možné postihovat podle **Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.** Pro divácké násilí jsou nejdůležitější tři paragrafy:

#### „§ 76 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

(1) Soud může uložit trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až na deset let, dopustil-li se pachatel úmyslného trestního činu v souvislosti s návštěvou takové akce.

(2) Jako samostatný trest může být trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

<sup>28</sup><http://www.mvcr.cz/clanek/vlada-proti-nasili-na-stadionech.aspx>

<sup>29</sup><http://www.mvcr.cz/clanek/vlada-proti-nasili-na-stadionech.aspx>

(3) Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje účast na stanovených sportovních, kulturních a jiných společenských akcích.

#### **§ 77 Výkon trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce**

(1) Odsouzený je při výkonu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu stanoví, zejména postupovat podle stanoveného probačního plánu, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství, a považuje-li to probační úředník za potřebné, dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Polici České republiky.

(2) Do doby výkonu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce se doba výkonu trestu odnětí svobody nezapočítává.<sup>30</sup>

#### **„§ 358 Výtržnictví**

(1) Kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku, anebo hrubým způsobem ruší přípravu nebo průběh organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) opětovně, nebo

b) jako člen organizované skupiny.<sup>31</sup>

Mezi další trestné činy uvedené v trestním zákoně, za které lze fotbalové chuligány trestat jsou **§ 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci**, **§ 355 Hanobení národa, rasy, etické nebo jiné skupiny osob** často zaznamenané právě na fotbalových stadionech při skandování rasistických, antisemitistických a podobných hesel, **§ 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod**, dále **§ 228 Poškození cizí věci**, kdy např. chuligáni ničí vybavení stadionu či poškozují zaparkované vozy nebo vozy a autobusy příznivců soupeře, **§ 146 Ublížení na zdraví** způsobené při bitkách ať už mezi chuligánskými skupinami navzájem či napadení mnohdy nezúčastněných osob a s tímto i související trestný čin **Rvačky ve smyslu § 158**. Nesmíme zapomenout ani na často páchaný trestný čin ve smyslu ustanovení **§ 325 Násilí proti úřední osobě**, při těchto útocích je mnohdy použito i zbraní např. tyčí, dlažebních kostek apod. Výše

---

<sup>30</sup> *Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.* Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2009, 30 s.

<sup>31</sup> *Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.* Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2009, 91 s.

uvedené trestné činy přímo souvisejí s fenoménem fotbalového chuligánství, samozřejmě se ovšem při těchto nepokojích můžeme setkat i s dalšími trestnými činy, které sice přímo nesouvisí s projevy chuligánů, ovšem jsou jimi často páčány. Jsou to např. **§ 173 Loupež, § 205 Krádež, § 207 Neoprávněné užívání cizí věci.**

S dalším druhem protiprávního jednání, se kterým se můžeme v hledištích fotbalových stadionů (i mimo ně) setkat, jsou přestupky ve smyslu zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích. Jedná se zejména o přestupky ve smyslu § 47 tedy přestupek proti veřejnému pořádku, jako jsou např. rušení nočního klidu, neuposlechnutí výzvy veřejného činitele, vzbuzení veřejného pohoršení anebo § 49 přestupku proti občanskému soužití.

### 3.5 Úmluva prevence diváckého násilí v Evropě

„Na základě Úmluvy se signatáři zavázali přijmout soubor opatření a zřídit koordinační výbory, které budou koordinovat kroky centrálních vlád s dalšími orgány veřejné správy v boji proti diváckému násilí a výtržnostem. Jednotlivé strany se podpisem zavázaly k prevenci zajistit.“<sup>32</sup>

- přiměřené prostředky na zamezení násilných a protiprávních incidentů na stadionech, v jejich bezprostřední blízkosti a na přístupových cestách využívaných diváky,
- spolupráci a uspokojivou výměnu informací mezi policejními složkami v různých lokalitách, které provádějí nebo mohou provádět dohled nad sportovním utkáním,
- přijetí a aplikace legislativy, která stanoví tresty pro osoby, které byly shledány vinnými z trestných činů spojených s diváckým násilím.

Dále se signatáři Úmluvy zavazují zajistit, že organizátoři akcí, kluby, majitelé stadionů a státní správa přijmou vně i uvnitř stadionů taková účinná opatření, aby bylo možno zabraňovat či potírat divácké násilí a výtržnosti, a to tímto způsobem:

- stavět stadiony z vhodných materiálů tak, aby byly pro diváky bezpečné, nenapomáhaly vzniku konfliktů mezi diváky, umožňovaly práci s davem, byly vybaveny vhodnými hrazeními či bariérami a neomezovaly práci bezpečnostních a policejních složek,
- oddělovat fanoušky soupeřících mužstev přidělováním míst na oddělených tribunách,
- podpořit oddělení fanoušků pečlivou kontrolou prodeje vstupenek a zvýšeným dohledem v okamžicích před zahájením utkání,

---

<sup>32</sup> Odbor prevence kriminality MV ČR. *Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních*. 2006.

- vyloučit nebo také zakázat vstup na utkání a stadiony vyhlášeným výtržníkům nebo lidem pod vlivem alkoholu nebo drog,
- vybavit stadiony kvalitním ozvučením a využívat ho pro zachování pořádku mezi diváky,
- zakázat vnášení alkoholických nápojů diváky na stadion, omezit nebo nejlépe zakázat prodej a distribuci alkoholických nápojů na stadionech, přičemž všechny nápoje by měly být prodávány v bezpečných obalech,
- zamezit při vstupních kontrolách vnášení pyrotechnického materiálu nebo jakýchkoli předmětů, které by mohly ohrozit zdraví ostatních diváků,
- zajistit spolupráci styčných důstojníků s dalšími spolupracujícími složkami již před zahájením utkání tak, aby byla zaručená součinnost při zvládnutí davu.

"Pro bezpečný průběh sportovního utkání bez diváckého násilí jsou důležité tyto zásady:

- ❖ Přijetí vhodných právních a soudních opatření, a to včetně sankcí.
- ❖ Mezinárodní spolupráce a stálé mechanismy výměny zpravodajských informací.
- ❖ Zvýšená kontrola diváckého davu na stadionech, která vyžaduje promyšlený a integrovaný přístup, jež zohledňuje ochranu a bezpečnost diváků jako:
  - účinné řízení davu širším okruhem pořadatelů, kteří podléhají přímo vedení stadionu,
  - jasné rozdělení pravomocí mezi organizátory a veřejnou správu – sportovní organizace a kluby by měly jasně znát své povinnosti a podílet se na zajišťování bezpečnosti na stadionech,
  - omezování viditelné přítomnosti policie na stadionu kromě situací, kdy jde o porušování zákona a je nutné na ně adekvátně reagovat,
  - jasné stanovení práv a povinností zúčastněných stran (diváků a klubů),
  - vylepšení stadionů (zvelebení prostor k sezení, výstavba kontrolních stanišť a nasazení průmyslových kamer),
  - kontrola tištění vstupenek, jejich prodeje a distribuce (vstupenky jsou klíčovým prvkem bezpečnostní koncepce každého zápasu a zodpovídá za ně organizátor),
  - oddělení fanoušků soupeřících klubů,
  - účinné potrestání výtržníků,
  - podpora bezpečného prostředí ze strany klubů.

- ❖ Práce s diváky mimo stadion:
  - bezpečnostní opatření nelze omezit jen na kontrolu návštěvníků v blízkém okolí stadionu, ale je nutno dohlížet na jejich pohyb již při příjezdu či odjezdu z utkání.
- ❖ Vztahy s fanoušky:
  - rozhodnutí, která se jich týkají, je vhodné s fanoušky konzultovat,
  - je třeba prosazovat potřebná výchovná, sociální a kulturní opatření, stejně jako dlouhodobé strategie přátelského soužití (práce s fanoušky, informační centra pro fanoušky, doprovodné osoby).<sup>33</sup>

---

<sup>33</sup> Odbor prevence kriminality MV ČR. *Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních*. 2006.

## Závěr

Po prostudování dostupných materiálů, které se mi podařilo shromáždit k napsání své bakalářské práce, mohu konstatovat, že sportovní diváctví má i řadu pozitivních funkcí. Pro velkou část populace je sledování sportovních událostí možností, jak se odreagovat a uvolnit v dnešním uspěchaném světě. Sport umožňuje divákům řadu estetických, emocionálních a velmi intenzivních prožitků. Významné sportovní události dokážou přivést ke sportu nové zájemce, zejména z řad dětí a mládeže. Sportovní idoly se pro ně stávají inspirací, která umocňuje touhu dětí být právě jako jimi obdivovaní sportovci.

Tyto pozitivní vlivy však vytlačuje problém, který se nazývá divácké násilí. Nejvíce diváckého násilí se vyskytuje na fotbalových stadionech, a to po celém světě. Tento problém jsem se proto snažil stručně nastínit ve své bakalářské práci. K hlavním záporným projevům diváckého násilí, jež je prováděno především fotbalovými chuligány, patří výtržnictví, vandalismus a rasismus.

Ve své práci charakterizuji pojmy jako je divácké násilí, agrese a část práce věnuji také historii tohoto závažného problému, a to od starověku až po současnost. Zde je vidět, že divácké násilí není jen současným problémem, ale týká se celé historie sportu. Soudobá podoba diváckého násilí ukazuje, že se tento společenský problém stále nepodařilo odstranit.

Práce popisuje typologii fotbalového diváka, kterou lze rozdělit do tří velkých skupin - fotbalový divák, fotbalový fanoušek a fotbalový chuligán, a dále se věnuje charakteristikám jednotlivých skupin. Fotbalové chuligánství je možno dále rozdělit zejména podle způsobů jednání, terčů útoků, rasistických projevů a policické orientace chuligánských gangů. V práci se dále zabývám davem a jeho vlivem na chování jedince, které se mění v hromadné chování a které lze charakterizovat jako specifický typ sociální chování.

Ve druhé kapitole bakalářské práce rozebírám vývoj diváckého násilí od počátku 60. let 20. století do současnosti. Fotbalové chuligánství pochází z Anglie, ale mobilitou anglických fanoušků došlo k jeho rozvoji a přenosu do dalších států Evropy, např. do Německa, Itálie, Polska, Sovětského svazu a Ruska. Je vidět, že v těchto státech se opět objevuje vliv agresivního jednání a chování skupiny na jedince.

V poslední části práce jsem se věnoval problematice diváckého násilí v České republice. To je možno rozdělit do dvou etap. První období spadá do komunistické éry, kdy se sice divácké násilí vyskytovalo, ale bylo režimem tvrdě postihováno a mediálně cenzurováno. Největší rozmach diváckého násilí je viditelný po pádu komunismu v 90. letech 20. století., které lze určit jako druhou etapu. Po vlně násilí, které páchali fotbalový chuligáni a které se



dotklo obyčejných lidí, se problémem diváckého násilí začali zabývat politici. Výsledkem jsou nové paragrafy v Trestním zákoníku, který nabyl účinnost v roce 2010. Zůstává otázkou, zda budou tyto zákony uplatňovány tak, aby zabránily páchání diváckého násilí.

Přestože je takovýchto radikálních „fanoušků“ menšina, stačí k tomu, aby svým chováním odradili mnoho sportovních diváků, převážně rodiny s dětmi. Ty raději zůstávají doma, aby se ochránily před případným násilím. Na stadion tak chodí stále méně návštěvníků a ligové kluby tím přicházejí o zisky, platí za prohřešky svých „fanoušků“.

## Resumé

Bakalářská práce na téma Divácké násilí v Čechách a v zahraničí vymezuje základní pojmy diváckého násilí, a to od jeho historie až po dnešní dobu, kdy je bráno společností jako asociální chování určité skupiny jedinců, a které se stalo celosvětovým problémem. Je zde uvedeno rozdělení sportovních diváků, a to i žen na fotbalových zápasech. Dále práce popisuje příčiny diváckého násilí, agresivitu u fanoušků a jejich vliv na hromadné chování a divácký dav.

Další kapitola je věnována situaci diváckého násilí v zahraničí, a to hlavně v Anglii. Zde je sledován vývoj fotbalového násilí od 60. let 20. století až do 90. let 20. století. Dále pak v zemích Německa, Itálie, Polska, Sovětském svazu a Ruska.

Poslední část práce se zaměřuje na divácké násilí v České republice, která se tomuto problému také nevyhnula. V práci jsou popsány začátky i současnost fotbalového chuligánství v Čechách. Je zde zmíněna nejnovější legislativa, která vstoupila v účinnost v roce 2010 a také Úmluva ohledně prevence diváckého násilí na stadionech.

## **Anotace**

Ve své bakalářské práci na téma Divácké násilí v Čechách a v zahraničí jsem se zaměřil na subkulturu hooligánů na fotbalových zápasech. Bakalářská práce popisuje základní pojmy, jako jsou agrese, dav, hromadné chování, které s diváckým násilím souvisí. Dále je zde uvedena situace v Anglii, Německu, Itálii, Polsku, Sovětském svazu a Rusku.

Tento společenský problém, který se týká i České republiky je popsán v závěru bakalářské práce. Zejména začátky fotbalového chuligánství, legislativa a prevence, která je úmluvou celé Evropy.

## **Klíčová slova**

Sportovní utkání, fotbal, fotbalový fanoušek, chuligáni, stadion, divácké násilí, prevence, subkultura, agrese.

## **Annotation**

In my bachelor's thesis dedicated to the topic of "Audience Violence in the Czech Republic and Abroad" I've focused on the hooligans subculture at soccer matches. The thesis describes basic terms that link with spectator violence, as "aggression", "crowd" and "collective behavior". Further it refers to the situation in England, Germany, Italy, Poland, Soviet Union and Russia.

The phenomenon of audience aggressiveness, which is considered to be a serious social issue, relates to our country as well. At the end of my thesis I've mentioned the roots of soccer hooliganism and possible ways of preventing it, which is also the main purpose of the European Convention.

## **Keywords**

match/competition, soccer, soccer fan, the hooligans, stadium, audience violence, prevention, subculture, aggression.

## Seznam použité literatury

1. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004.
2. KING, M., KNIGHT, M. *Hoolifan – 30 let násilí*. 1. vyd. Brno: Vydavatelství & Nakladatelství Zdeněk Plachý, 2005, ISBN 80-903556-1-7.
3. KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009.
4. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví chuligáni*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2004, ISBN 80-903333-0-3.
5. MIKŠÍK, O. *Hromadné psychické jevy*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2005, ISBN 80-246-0930-4.
6. NIKL, J. *Divácké násilí*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007.
7. Odbor bezpečnostní politiky MV ČR. *Návrhy a opatření k řešení problematiky diváckého násilí*. Policista 10. 11. 2008, roč. 2008 č. 11.
8. Odbor prevence kriminality MV ČR. *Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních*. 2006.
9. ROLNÍKOVÁ, J. *Prevence diváckého násilí*. Bakalářská práce. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007.
10. SEKOT, A. *Sociologické problémy sportu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008, ISBN 978-80-247-2562-8.
11. SLEPIČKA, P. *Sportovní diváctví*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1990, ISBN 80-7033-012-0.
12. SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*, 2006. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1290-9.
13. SMEJKAL, V. *Násilí na stadionech*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2004.
14. SMOLÍK, J. *Fotbalové chuligánství*. 1. vyd. Karlovy Vary: Vydavatelství & Nakladatelství Zdeněk Plachý, 2008, ISBN 978-80-903556-3-7.
15. *Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.* Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2009, ISBN 978-80-7208-782-2.
16. <http://www.mvcr.cz>

